

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ:
СВІТОВИЙ ДОСВІДMODERN APPROACHES TO TEACHING VISUAL LITERACY:
WORLD EXPERIENCE

Стаття присвячена дослідженню можливостей, які отримують користувачі Інтернету в країнах Європи стосовно навичок розпізнавання зображень у медійному просторі. Оскільки візуальні медіа сьогодні домінують на різних платформах, починаючи від соціальних мереж до новинних видань та індустрії розваг, спосіб отримання та поширення інформації зазнав значних змін. Розширення можливостей інформаційних технологій створило проблеми у визначенні реальності та правдивості відео-ресурсів, якими користуються недобросовісні провайдери інтернет послуг.

Незважаючи на очевидну маніпулятивність медіа-індустрії, значна кількість її учасників дотримується кодексу етики, який забороняє використання образливих або дискримінаційних матеріалів на основі раси, етнічної приналежності, віку, статі, фізичних здібностей або сімейного стану. Однак, медійне середовище стає все більш ілюстративним, та вміння аналізувати зображення стає життєво необхідною навичкою для осіб будь якого віку, що користуються Інтернетом як джерелом інформації.

Дослідження виявило, що університети утримують провідну роль у навчанні молоді візуальній грамотності, але їм щоразу важче здійснювати цю діяльність без допомоги сторонніх учасників через величезні обсяги інформації, яку потрібно аналізувати та верифікувати. Тому допомагає, яку надають газети (як, наприклад, The New York Times, США, що створила власну навчальну платформу), виставкові майданчики (LE BAL, Париж, Франція), цільові інтернет-платформи (InVID, Франція), освітні некомерційні організації та фонди (Стратегії візуального мислення, Фонд Евенса) організують безкоштовні курси для усіх бажаючих покращити свої навички візуальної грамотності, вважаючи цю діяльність корисною для суспільства. Очевидно, що глибокий вплив зображень на сучасну культуру спричиняє переосмислення концепції освіти і виникнення відчуття відповідальності за майбутнє країни.

Ключові слова: медійна грамотність, візуальна грамотність, безкоштовне навчання,

сторонні організації та фонди, світовий досвід.

The article is devoted to the study of the opportunities that Internet users in European countries receive in terms of image recognition skills in the media space. As visual media today dominate on various platforms ranging from social networks to news media and an entertainment industry, the way information is obtained and shared has undergone significant changes. The rapid growth of the possibilities of information technologies has created problems in determining the reality and reliability of video resources used by unscrupulous Internet service providers.

Despite the apparent manipulateness of the media industry, a significant number of its participants adhere to a code of ethics that prohibits the use of offensive or discriminatory material based on race, ethnicity, age, gender, physical ability or marital status. However, the media environment is becoming more and more illustrative, and the ability to analyze images is becoming a vital skill for people of any age who use the Internet as a source of information.

The study has found that universities maintain a leading role in teaching young people visual literacy, but it is increasingly difficult for them to carry out these activities without the help of outside participants due to the huge amount of information that needs to be analyzed and verified. Therefore, the help provided by newspapers (such as The New York Times, USA, which has created its own educational platform), exhibition sites (LE BAL, Paris, France), targeted Internet platforms (InVID, France), educational non-profit organizations and foundations (Visual Thinking Strategies, Evens Foundation) organize free courses for everyone who wants to improve their visual literacy skills, considering this activity useful for society. It is obvious that the deep influence of images on modern culture causes a rethinking of the concept of education and the emergence of a sense of responsibility for the future of the country.

Key words: media literacy, visual literacy, free education, third-party organizations and foundations, world experience.

УДК 37.016:003
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.2.34>

Фучила О.М.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
технічного спрямування
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Представлення в ЗМІ може мати різні форми. Людство існує в культурі, наповненій зображеннями, і на щоденній основі нас оточує відео-інформація на веб-сайтах, на телебаченні, в художніх фільмах, в новинах і в книгах [8].

Репортери, автори, відеографи, рекламодавці та видавці зазвичай стикаються з обмеженнями часу, простору та ресурсів для підготовки та представлення історій загалом, тому ілюстрації займають провідне місце у цьому процесі. Очевидно, саме працівники засобів масової інформації обирають контент, який буде представлений громадськості [9, с. 74].

Цей вибір часто не позбавлений суб'єктивності і іноді призводить до стереотипних або спрощених уявлень, які можуть бути використані для позначення окремих осіб і виправдання вузьких переконань або поглядів. Це може бути або не бути наміром автора або журналіста/репортера. Іноді це особиста інтерпретація одержувача (глядача, читача або слухача), але нерідко засоби масової інформації та інші постачальники інформації стають інструментом для прояву партійності, конфліктів або дискримінації.

Однак, незалежно від причини, невідповідність між технічними та критичними навичками,

необхідними для обробки медіа (і особливо візуальних медіа), можна розглядати як серйозну загрозу демократії [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження, спрямовані на вивчення глибокого впливу зображень на сучасну культуру, мають на меті перегляд концепції освіти в сучасності. З широким домінуванням візуальних медіа на різних платформах, починаючи від соціальних медіа до новинних видань та індустрії розваг, спосіб отримання та поширення знань зазнав значних змін. Крім того, дослідження мають на меті включення візуальної грамотності в навчальні програми, щоб надати студентам критичне мислення, соціальні та міжкультурні компетенції, необхідні для громадського дискурсу. Над дослідженням проблеми працювали, зокрема, такі організації, як Європейська комісія, ЮНЕСКО, світові науковці Ф. Блайкі, Н. Боздік, У. Карлсон, Й. Кендра, В. Т. Мітчел, М. Ді Монте, А. Пінотті, А. Соманіні, З. Томленовіч, С. Фішман тощо, та українські науковці З. Батринчук, О. Бешлей, В. Кремень, В. Смелянська, Ю. Трач, та інші досліджували важливість розвитку навичок дослідження та інтерпретування візуальних засобів представлення інформації. Однак, провідні демократичні країни світу мають значний досвід у впровадженні візуальної грамотності в навчальний процес вищої школи, отже варто його розглянути та дослідити можливості застосування в системі вищої освіти України.

Мета статті. Проаналізувати особливості навчання візуальної грамотності в деяких країнах світу.

Виклад основного матеріалу. Виклад основного матеріалу. 10 жовтня 2022 року Європейська комісія сформулювала свої настанови [4] для розширення можливостей вчителів та освітян у вирішенні питань дезінформації та розвитку цифрової грамотності через освіту та навчання. Їхньою метою є заохочення відповідального використання цифрових технологій та сприяння підвищенню обізнаності та знань громадськості щодо дезінформації. Настанова є важливим результатом Плану дій щодо цифрової освіти 2021–2027 років (англ. – Digital Education Action Plan, DEAP), ініціативи, що була наслідком діяльності Європейської Комісії, яка підтримує ефективну та стійку адаптацію високоякісної, інклюзивної та доступної цифрової освіти країн-членів ЄС [14].

Зростає актуальність просування не тільки цифрової грамотності, але й медіа та інформаційної грамотності (МІГ) та візуальної грамотності (ВГ) на всіх освітніх рівнях, як у школі, так і серед громадян. З одного боку, МІГ та ВГ вважається ЮНЕСКО і ЄС одним з найбільш релевантних ресурсів для просування критичного підходу до постійно зростаючої маси інформації, в тому числі – у вигляді зображень, щоб дозволити людям

безпечно, відповідально і критично орієнтуватися в цифровому середовищі [17]. Вони визнають роль МІГ у зміцненні демократичних цінностей, сприянні плюралізму ЗМІ та створенню інклюзивних та поінформованих суспільств.

Прагнучи бути медіа- та інформаційно грамотною, сучасна людина повинна досліджувати медіа-зображення або представлення та аналізувати не тільки саме зображення або медіа-текст, а й контекст, який оточує зображення і який іноді не помітно з першого погляду [10]. Важливо визнати, що, хоча засоби масової інформації мають багато влади, щоб скеровувати суспільство або кинути йому виклик, вони також відображають суспільство, надаючи споживачам такі історії і уявлення, які вони хочуть бачити та приймають [6].

Заклади вищої освіти відіграють вирішальну роль у протидії дезінформації, зменшенні упередженості у візуальних уявленнях та просуванні медіа та візуальної грамотності. Виховуючи самосвідомість студентів і надаючи їм можливість критично аналізувати і інтерпретувати візуальний контент, вони можуть розвивати більш глибоке розуміння політики представництва в засобах масової інформації. Візуальна грамотність надає студентам навички та вміння розрізняти упереджені зображення, кидати виклик домінуючим наративам, виявляти дезінформацію та розпізнавати динаміку у візуальній культурі [14, с. 115].

Однак, світова практика показує, що без допомоги сторонніх організацій, які мають досвід роботи у медійному просторі і готові поширювати сучасні знання безкоштовно цей процес був би значно сповільненим. Отже, варто проаналізувати діяльність таких учасників освітнього процесу в галузі візуальної та медійної грамотності в світі.

The Learning Network – це безкоштовний освітній ресурс від газети The New York Times, який, починаючи з 1998 року, надає для використання викладачам і студентам матеріали із контенту газети. Він пропонує плани уроків, підказки до написання есе, вікторини та інші ресурси на основі статей, зображень, відео та інших мультимедіа від The New York Times. Сайт має на меті допомогти викладачам інтегрувати поточні події та різноманітні точки зору у свої аудиторії.

Веб-сайт The Learning Network надає безкоштовні уроки та заходи, що базуються на контенті The New York Times, для кожного навчального року. Однією з шести можливих функцій, представлених на їхньому сайті, яка є особливо важливою у сучасному медійному середовищі, є розділ «Фотографії, графіка та відео», в якому проводиться щотижнева діяльність під назвою «Що відбувається на цьому зображенні?» (англ. – What's going on in this picture) [13]. Щонеділі ввечері команда The New York Times завантажує фотографію без підпису, вибрану з архіву газети. Студентам пропонують критично

обміркувати її та з'ясувати, що представлено на ілюстрації. По понеділках відкривають дискусію за допомогою партнера, Visual Thinking Strategies (Стратегії візуального мислення), – освітньої некомерційної організації, яка використовує специфічний навчальний підхід для створення інклюзивних дебатів, спочатку орієнтованих на картини, а пізніше реалізованих для будь-яких зображень. Цей метод здійснює позитивний вплив на аудиторію. Студентам пропонують уявити історії за зображеннями, представити власні підписи та поділитися своєю думкою під час розмов, модерованих експертами до обіду четверга. У цей день команда NYT розкриває справжню історію фотографії.

Розпочатий у 2017 році у Франції проект Ерсілія [2] є результатом співпраці Фонду Евенса (The Evens Foundation) та освітньої команди LE BAL – відомого дослідницького та виставкового простору в Парижі, присвяченого візуальним дослідженням. LE BAL зосереджується на фотографічних виставках, часто демонструючи сучасні та документальні роботи.

Фонд Евенса – фонд, яким спільно керують представники Польщі та Бельгії, – має на меті сприяння демократичній стійкості та уяві в епоху швидких технологічних і суспільних змін, досліджуючи перетини демократії, молоді та технологій.

Його учасники вірять в основну обіцянку демократії: уряд для людей і від людей. Але європейська демократія бореться, щоб йти в ногу. Молоді люди втрачають довіру до її інституцій, тоді як публічний дискурс, політична участь і громадянська активність змінюються таким чином, що загрожує її майбутньому [5].

Щоб вирішити цю проблему, фонд інвестує в цифрові ініціативи, критичне мислення, освіту та інноваційну громадянську участь – онлайн та офлайн. Він працює над тим, щоб надати молодим людям знання, інструменти та свободу волі, щоб формувати майбутнє, яке вони уявляють, і досліджувати їхні поточні реалії.

Фонд Евенса, що базується в Брюсселі та Варшаві та діє по всій Європі, є гібридною організацією, яка ініціює та розробляє проекти, співфінансує їх та співпрацює з ними, а також надає стратегічні гранти для підтримки термінових ініціатив.

Ерсілія – це спільна цифрова платформа та педагогічний інструмент, який впроваджує оригінальний та критичний спосіб навчання, навчання та обміну знаннями про те, як «читати» зображення та мати справу з ними загалом. Він був реалізований протягом багатьох років його фактичними користувачами: художниками, викладачами та студентами. Розглядаючи зображення як «політичні території», а не нейтральні об'єкти, Ерсілія сприяє критичному розумінню умов, в яких зображення виробляються, розповсюджуються

та асимілюються. Платформа надає різні інструменти, такі як вибір зображень, ігор, критичних есе та методологій, які можуть бути використані в контексті навчання.

Основні моменти цього проекту – підсумовані в презентації сайту – це активне залучення всіх учасників, щоб кожен клас міг розвивати свою власну діяльність на основі аналізів, проведених за підтримки експертів команди, чий досвід охоплює кілька областей (такі як семіологія, естетика, історія, політика, соціологія та медіа-дослідження). Всі ці різні точки зору сприяють критичному розумінню умов, в яких зображення виробляються, розповсюджуються та засвоюються, оскільки зображення не можуть вважатися нейтральними об'єктами, але навпаки, вони є культурними репрезентативними продуктами, просякнутими політичними ідеями та упередженнями, які повинні бути виявлені та інтерпретовані [7].

YOUVERIFY! Savoir Devenir – це французька ініціатива, спрямована на поширення знань з візуальної грамотності.

Французький вираз «Savoir Devenir» («знати як стати») означає здатність людини передбачати свою особисту та професійну еволюцію, проектувати себе в майбутнє та діяти проактивно, щоб побудувати власний шлях. Це вміння стати архітектором власної траєкторії з урахуванням своїх навичок, прагнень і сприятливих можливостей.

InVID – французька інтернет-платформа, що надає послуги для виявлення, аналізу, автентифікації та перевірки надійності та точності актуальних відеофайлів, і відеоконтенту, що поширюється через соціальні мережі. Мотто платформи – «In video veritas!», тобто, перефразуючи стару латинську приказку: «У зображенні є правда!» [4]

Після успіху пілотного проекту веб-сайту під назвою Youcheck («Ви перевіряєте»), створеного на платформі InVID та спрямованого на протидію візуальній дезінформації серед молоді через використання педагогічної програми за допомогою плагіну InVID-WeVerify Агентства Франс-Прес (Agence France-Presse), що є професійним інструментом перевірки фактів, було створено новий проект Youverify («Ви верифікуєте») [4]. Його загальна мета полягає в розширенні попереднього проекту і масового поширення його для збільшення кількості користувачів. Метою веб-сайту є підготовка якомога ширшої аудиторії освітніх медіаторів (таких як бібліотекарі та викладачі), студентів та аспірантів, а також широкої громадськості для розвитку критичного мислення та наукового підходу до зображень на контрасті з візуальною дезінформацією в Інтернеті [11]. Він надає широкий вибір ресурсів, серед яких варто згадати два цікавих інструменти: Le MOOC «La désinformation pas à pas» («Дезінформація крок за кроком») (англ. – MOOC, Massive Open

Online Courses – безкоштовний і відкритий для всіх онлайн-курс, МВОК), і YouCheck!détectives («перевіряйте!Детективи»), так звана «серйозна гра» проти дезінформації (комп'ютерна гра проти фейкових новин). Цей МВОК, створений у французькому проекті Youverify (за фінансування ЄС), працює вдруге, починаючи з 14 лютого 2022 року, і доступний трьома мовами: французькою (La désinformation pas à pas), англійською (Disinformation step by step); іспанською (Desinformación paso a paso).

Вищезгаданий відкритий он-лайн курс містить шість модулів, метою яких є набуття критичного мислення як у медійному просторі, так і в інформаційній сфері. Особлива увага приділяється розвитку цих навичок, необхідних для ознайомлення з зображеннями в цифровому контексті. Крім того, курс спрямований на реалізацію інструментів, необхідних для перевірки інформації, до якої споживачі отримують доступ за допомогою фотографій та відео, що циркулюють в Інтернеті, який є, ймовірно, найбільшим середовищем розповсюдження зображень та медіа та найпотужнішою пропагандистською машиною в історії людства. Перевіряйте!Детективи (англ. – YouCheck! Detectives), гра проти фейкових новин, призначена не тільки для підлітків, але й для осіб будь якого віку, які користуються пошуковими інструментами Інтернету, при цьому плагін візуальної перевірки InVID-WeVerify пояснює основи для розпізнавання сфабрикованої або неточної відео- інформації та зображень через шість завдань, навчаючи користувачів під час виконання завдань.

Висновки. Ключовою рисою сучасного медійного простору є широке використання ілюстрацій – фотографій, картин, відео-матеріалів, оскільки час та простір в медійному середовищі обмежений. Недостовірні та відверто фейкові інформації зустрічаються все частіше через стрімкий розвиток інформаційних технологій, зокрема, спеціальних редакторських програм. Щоб розпізнати недостовірну візуальну інформацію, потрібно володіти

знаннями, які не в стані надати університети без допомоги сторонніх організацій, які, як показує європейський досвід, свідомо надають безкоштовну можливість тренувати відповідні навички усім бажаючим.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Blaikie F. A review of the common European framework of reference for visual literacy–prototype (CEFR-VL). *International Journal of Education Through Art*, 15(1). 2019. P. 51–61.
2. Ersilia: Tool for Visual Literacy. URL: <https://evens-foundation.be/projects/ersilia-i-tool-for-visual-literacy>
3. European Commission: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. Guidelines for teachers and educators on tackling disinformation and promoting digital literacy through education and training. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 40 p.
4. InVid URL: <https://www.invid-project.eu/>
5. Kędra J. What does it mean to be visually literate? Examination of visual literacy definitions in a context of higher education. *Journal of Visual Literacy*, 37(2). 2018. P. 67–84.
6. Kraehe A.M. Visual(ization) education: More than meets the eye. *Art Education*, 72 (3). 2019. P. 4–7.
7. Di Monte M. Iconosphere: International Lexicon of Aesthetics. Spring 2018 Edition. 4 p.
8. Pinotti A. Towards an iconology: the Image as Environment. *Screen*, Vol. 61, Issue 4. 2020. P. 594–603.
9. Pinotti A. Alla soglia dell'immagine. Da Narciso alla realtà virtuale. Torino: Einaudi, 2021. 256 p.
10. Pinotti A., Somaini A. Cultura visuale: Immagini sguardi media dispositivi. Torino: Einaudi, 2016. 320 p.
11. Šupšáková B. Dimensions of Visual Literacy. Ljubljana: DEBORA, 2020. 142 p.
12. The Digital Education Action Plan (2021–2027): factsheet. European Union, 2020. 2 p.
13. The New York Times. What's going on in this picture? URL: <https://www.nytimes.com/column/learning-whats-going-on-in-this-picture>
14. Tishman S. Slow looking: The art and practice of learning through observation. Routledge, 2018. 166 p.
15. UNESCO. World Trends in Freedom of Expression and Media Development: 2017/2018 Global Report. Paris: UNESCO, 2018. 200 p.